

Panegyricus de sexto consulatu Honorii Augusti

Claudius Claudianus

PRAEFATIO

Omnia, quae sensu volvuntur vota diurno,
Pectore sopito reddit amica quies.
Venator defessa toro cum membra reponit,
Mens tamen ad silvas et sua lustra redit.
Iudicibus lites, aurigae somnia currus 5
Vanaque nocturnis meta cavetur equis.
Furto gaudet amans, permutat navita merces
Et vigil elapsas quaerit avarus opes
Blandaque largitur frustra sitientibus aegris
Inriguus gelido pocula fonte sopor. 10

Me quoque Musarum studium sub nocte silenti
Artibus adsuetis sollicitare solet.
Namque poli media stellantis in arce videbar
Ante pedes summi carmina ferre Iovis;
Vtque favet somnus, plaudebant numina dictis 15
Et circumfusi sacra corona chori.
Enceladus mihi carmen erat victusque Typhoeus:
Hic subit Inarimen, hunc gravis Aetna domat.
Quam laetum post bella Iovem susceperat aether
Phlegraeae referens praemia militiae! 20

Additur ecce fides nec me mea lusit imago,
Inrita nec falsum somnia misit ebur.
En princeps, en orbis apex aequatus Olympo!
En quales memini, turba verenda, deos
Fingere nil maius potuit sopor, altaque vati 25
Conventum caelo praebuit aula parem.

PANEGYRICVS

Aurea Fortunae Reduci si templa priores
Ob reditum vovere ducum, non dignius umquam
Haec dea pro meritis amplas sibi posceret aedes,
Quam sua cum pariter trabeis reparatur et urbi
Maiestas: neque enim campus sollempnis et urna 5
Luditur in morem, species nec dissona coetu
Aut peregrina nitet simulati iuris imago.
Indigenas habitus nativa palatia sumunt,
Et, patriis plebem castris sociante Quirino,

Mars Augusta sui renovat suffragia campi. 10
Qualis erit terris, quem mons Euandrius offert
Romanis avibus, quem Thybris inaugurat, annus?
Quamquam omnes, quicumque tui cognominis, anni
Semper inoffensum dederint successibus omen
Sintque tropaea tuas semper comitata secures, 15
Hic tamen ante omnes miro promittitur ortu,
Vrbis et Augusti geminato numine felix.
Namque velut stellas Babylonia cura salubres
Optima tunc spondet mortalibus edere
Caelicolae cum celsa tenent summoque feruntur 20
Cardine nec radios humili statione recondunt:
Haud aliter Latiae sublimis Signifer aulae,
Imperii sidus propria cum sede locavit,
Auget spes Italas; et certius omina surgunt
Victrici concepta solo. Cum pulcher Apollo 25
Lustrat Hyperboreas Delphis cessantibus aras,
Nil tum Castaliae rivis communibus undae
Dissimiles, vili nee discrepat arbore laurus,
Antraque maesta silent inconsultique recessus.
At si Phoebus adest et frenis grypha iugalem 30
Riphaeo tripodas repetens detorsit ab axe,
Tunc silvae, tunc antra loqui, tunc vivere fontes,
Tunc sacer horror aquis adytisque effunditur Echo
Clarius et doctae spirant praesagia rupes.
Ecce Palatino crevit reverentia monti 35
Exultatque habitante deo potioraque Delphis
Supplicibus late populis oracula pandit
Atque suas ad signa iubet revirescere laurus.
Non alium certe decuit rectoribus orbis
Esse larem, nulloque magis se colle potestas 40
Aestimat et summi sentit fastigia iuris.
Attoliens apicem subiectis regia rostris
Tot circum delubra videt tantisque deorum
Cingitur excubiis! Iuvat infra recta Tonantis
Cernere Tarpeia pendentem rupe Gigantas 45
Caelatasque fores mediisque volantia signa
Nubibus et densum stipantibus aethera templis
Arvaque vestitis numerosa puppe columnis
Consita subnixasque iugis inmanibus aedes,
Naturam cumulante manu, spoliisque micantes 50
Innumeros arcus. Acies stupet igne metalli
Et circumfuso trepidans obtunditur auro.
Agnoscisne tuos, princeps venerande, penates?
Haec sunt, quae primis olim miratus in annis
Patre pio monstrante puer. Nil optimus ille 55
Divorum toro meruit felicius aevo
Quam quod Romuleis victor sub moenibus egit
Te consorte dies, cum se melioribus addens

Exemplis civem gereret terrore remoto
 Alternos cum plebe iocos dilectaque passus 60
 Iurgia patriciasque domos privataque passim
 Visere deposito dignatus limina fastu.
 Publicus hinc ardescit amor, cum moribus aequis
 Inclinat populo regale modestia culmen.
 Teque rudem vitae, quamvis diademate necdum 65
 Cingebare comas, socium sumebat honorum
 Purpureo forum gremio, parvumque triumphis
 Imbuit et magnis docuit praeludere fatis.
 Te linguis variae gentes missique rogatum
 Foedera Persarum proceres cum patre sedentem 70
 Hac quondam videre domo positoque tiaram
 Summisere genu. Tecum praelarga vocavit
 Ditandas ad dona tribus; fulgentia tecum
 Collecti trabeatus adit delubra senatus
 Romano puerum gaudens offerre favori, 75
 Vt novus imperio iam tunc adsuesceret heres.
 Hinc tibi concreta radice tenacius haesit
 Et penitus totis inolevit Roma medullis,
 Dilectaeque urbis tenero conceptus ab ungue
 Tecum crevit amor. Nec te mutare reversum 80
 Evaluit propria nutritor Bosphorus arce.
 Et quotiens optare tibi quae moenia malle
 Adludens genitor regni pro parte dedisset,
 Divitis Aurorae solium sortemque paratam
 Sponte remittebas fratri: 'regat ille volentes 85
 Assyrios; habeat Pharium cum Tigride Nilum;
 Contingat mea Roma mihi.' Ne vota fefellit
 Eventus. Fortuna novum molita tyrannum
 Iam tibi quaerebat Latium belloque secundo
 Protinus Eoa velox accitus ab aula 90
 Suscippis Hesperiam patrio bis Marte receptam.
 Ipsa per Illyricas urbes Oriente relicto
 Ire Serena comes nullo deterrita casu,
 Materna te mente fovens Latioque futurum
 Rectorem generumque sibi seniore supernas 95
 Iam repetente plagas. Illo sub cardine rerum
 Sedula servatum per tot discrimina pignus
 Restituit sceptris patruī castrisque mariti.
 Certavit pietate domus, fidaeque reductum
 Coniugis officio Stilichonis cura recepit. 100
 Felix ille parens, qui te securus Olympum
 Succedente petit! quam laetus ab aethere cernit
 Se factis crevisse tuis! Duo namque fuere
 Europae Libyaeque hostes: Maurusius Atlas
 Gildonis Furias, Alaricum barbara Peuce 105
 Nutrierat, qui saepe tuum sprevere profana
 Mente patrem. Thracum venientem finibus alter

Hebri clausit aquis; alter praecepta vocantis
 Respuit auxiliisque ad proxima bella negatis
 Abiurata palam Libyae possederat arva: 110
 Quorum nunc meritam repetens non inmemor iram
 Suppliciis fruitur natoque ultore triumphat.
 Ense Thyestiadae poenas exegit Orestes,
 Sed mixtum pietate nefas dubitandaque caedis
 Gloria, materno laudem cum crimine pensat; 115
 Pavit Iuleos invisio sanguine manes
 Augustus, sed falsa pii praeconia sumpsit
 In luctum patriae civili strage parentans:
 At tibi causa patris rerum coniuncta saluti
 Bellorum duplicat laurus, isdemque tropaeis 120
 Reddita libertas orbi, vindicta parenti.
 Sed mihi jam pridem captum Parnasia Maurum
 Pieriis egit fidibus chelys; arma Getarum
 Nuper apud socerum plectro celebrata recenti.
 Adventus nunc sacra tui libet edere Musis 125
 Grataque patratis exordia sumere bellis.
 Iam Pollentini tenuatus funere campi
 Concessaque sibi (rerum sic admonet usus)
 Luce, tot amissis sociis atque omnibus una
 Direptis opibus, Latio discedere iussus 130
 Hostis et inmensi revolutus culmine fati
 Turpe retexit iter. Qualis pitatica puppis,
 Quae cunctis infensa freeis scelerumque referta
 Divitiis multasque diu populata carinas
 Incidit in magnam bellatricemque triremim, 135
 Dum praedam de more putat; viduataque caesis
 Remigibus, scissis velorum debilis alis,
 Orba gubernaculis, antennis saucia fractis
 Ludibrium pelagi vento iactatur et unda,
 Vastato tandem poenas luitura profundo: 140
 Talis ab urbe minas retro flectebat inanes
 Italiam fugiens, et quae venientibus ante
 Prona fuit, jam difficilis, jam dura reversis.
 Clausa putat sibi cuncta pavor, retroque relictos
 Quos modo temnebat, rediens exhorruit amnes. 145
 Vndosa tum forte domo vitreisque sub antris
 Rerum ignarus adhuc ingentes pectore curas
 Volvebat pater Eridanus: quis bella maneret
 Exitus? imperiumne Iovi legesque placerent
 Et vitae Romana quies, an iura perosus 150
 Ad priscos pecudum damnaret saecula ritus?
 Talia dum secum movet anxius, advolat una
 Naiadum resoluta comam, complexaque patrem:
 ' E Alaricus' it' non qualem nuper ovantem
 Vidimus; exangues, genitor, mirabere vultus. 155
 Percensere manum tantaque ex genere iuvabit

Reliquias numerasse breves. Iam desine maesta
 Fronte queri Nymphasque choris jam redde sorores' .
 Dixerat; ille caput placidis sublime fluentis
 Extulit, et totis lucem spargentia ripis 160
 Aurea roranti micuerunt cornua vultu.
 Non illi madidum vulgaris harundine crinem
 Velat honos; rami caput umbravere virentes
 Heliadum totisque fluunt electra capillis.
 Palla tegit latos umeros, curruque paterno 165
 Intextus Phaethon glaucos incendit amictus.
 Fultaque sub gremio caelatis nobilis astris
 Aetherium probat urna decus. Namque omnia luctus
 Argumenta sui Titan signavit Olympo:
 Mutatumque senem plumis et fronde sorores 170
 Et fluvium, nati qui vulnera lavit anhelis;
 Stat gelidis Auriga plagis; vestigia fratris
 Germanae servant Hyades, Cygnique sodalis
 Lacteus extentas adspergit circulus alas;
 Stelliger Eridanus sinuatis flexibus errans 175
 Clara Noti convexa rigat gladioque tremendum
 Gurgite sidereo subterluit Oriona.
 Hoc deus effulgens habitu prospexit euntes
 Deiecta cervice Getas; tunc talia fatur:
 ' Sine mutatis properas, Alarice, reverti 180
 Consiliis? Italae sic te jam paenitet orae?
 Nec jam cornipedem Thybrino gramine pascis,
 Vt rebare tuum? Tuscis nec figis aratrum
 Collibus? O cunctis Erebi dignissime poenis,
 Tune Giganteis urbem temptare deorum 185
 Adgressus furiis? nec te meus, improbe, saltem
 Terruit exemplo Phaethon, qui fulmina praeceps
 In nostris efflavit aquis, dum flaremea caeli
 Flectere terrenis meditatur frena lacertis
 Mortalique diem sperat diffundere vultu? 190
 Crede mihi, simili bacchatur crimine, quisquis
 Adspirat Romae spoliis aut Solis habenis' .
 Sic fatus Ligures Venetosque erectior amnes
 Magna voce ciet. Frondentibus umida ripis
 Colla levant: pulcher Ticinus et Addua visu 195
 Caerulus et velox Athesis tardusque meatu
 Mincius inque novem consurgens ora Timavus.
 Insultant omnes profugo pacataque laetum
 Invitant ad prata pecus; iam Pana Lycaeum,
 Iam Dryadas revocant et rustica numina Faunos. 200
 Tu quoque non parvum Getico, Verona, triumpho
 Adiungis cumulum, nec plus Pollentia rebus
 Contulit Ausoniis aut moenia vindicis Hastae.
 Hic, rursus dum pacta movet damnisque coactus
 Extremo mutare parat praesentia casu, 205

Nil sibi periurum sensit prodesse furorem
 Converti nec rata loco, multisque suorum
 Diras pavit aves, inimicaque corpora volvens
 Ionios Athesis mutavit sanguine fluctus.
 Oblatum Stilicho violato foedere Martem 210
 Omnibus adripuit votis, ubi Roma periclo
 Iam procul et belli medio Padus arbiter ibat.
 Iamque opportunam motu strepuisse rebelli
 Gaudet perfidiam praebensque exempla labori
 Sustinet accensos aestivo pulvere soles. 215
 Ipse manu metuendus adest inopinamque cunctis
 Instruit arma locis et, qua vocat usus, ab omni
 Parte venit. Fesso si deficit agmine miles,
 Vtitur auxiliis damni securus, et astu
 Debilitat saevum cognatis viribus Histrum 220
 Et duplici lucro committens proelia vertit
 In se barbariem nobis utrimque cadentem.
 Ipsum te caperet letoque, Alarice, dedisset,
 Ni calor incauti male festinatus Alani
 Dispositum turbasset opus; prope captus anhelum 225
 Verbere cogis equum, nec te vitasse dolemus.
 I potius genti reliquus tantisque superstes
 Danuvii populis, i, nostrum vive tropaeum.
 Non tamen ingenium tantis se cladibus atrox
 Deicit: occulto temptabat tramite montes, 230
 Si qua per scopulos subitas exquirere posset
 In Raetos Gallosque vias. Sed fortior obstat
 Cura ducis. Quis enim divinum fallere pectus
 Possit et excubiis vigilantia lumina regni?
 Cuius consilium non umquam repperit hostis 235
 Nec potuit texisse suum. Secreta Getarum
 Nosse prior celerique dolis occurrere sensu.
 Omnibus exclusus coeptis consedit in uno
 Colle tremens; frondesque licet depastus amaras
 Arboreo figat sonipes in cortice morsus 240
 Et taetris collecta cibus annique vapore
 Saeviat aucta lues et miles probra superbus
 Ingerat obsesso captivaque pignora monstret:
 Non tamen aut morbi tabes aut omne periculum
 Docta subire fames aut praedae luctus ademptae 245
 Aut pudor aut dictis movere procacibus irae,
 Vt male temptato totiens se credere campo
 Comminus auderet. Nulla est victoria maior,
 Quam quae confessos animo quoque subiugat hostes.
 Iamque frequens rarum decerpere transfuga robur 250
 Coeperat inque dies numerus decrescere castris,
 Nec jam deditio paucis occulta parari,
 Sed cunei totaeque palam discedere turmae.
 Consequitur vanoque fremens clamore retentat

Cumque suis jam bella gerit; mox nomina supplex 255
 Cum fletu precibusque ciet veterumque laborum
 Admonet et frustra iugulum parcentibus offert,
 Defixoque malis animo sua membra suasque
 Cernit abire manus: qualis Cybeleia quassans
 Hyblaeus procul aera senex revocare fugaces 260
 Tinnitu conatur apes, quae sponte relictis
 Descivere favis, sonituque exhaustus inani
 Raptas mellis opes solitaeque oblita latebrae
 Perfida deplorat vacuis examina ceris.
 Ergo ubi praclusae voci laxata remisit 265
 Frena dolor, notas oculis umentibus Alpes
 Adspicit et nimium diversi stamine fati
 Praesentes reditus fortunatosque revolvit
 Ingressus: solo peragens tum murmure bellum
 Protento leviter flangebat moenia conto 270
 Inridens scopulos; nunc desolatus et expes
 Debita pulsato reddit spectacula monti.
 Tunc sic Ausonium respectans aethera fatur:

' **H**u regio funesta Getis, heu terra sinistris
 Auguriis calcata mihi, satiare nocentum 275
 Cladibus et tandem nostris inflectere poenis!
 En ego, qui toto sublimior orbe ferebar
 Ante tuum felix aditum, ceu legibus exul
 Addictusque reus flatu propiore sequentum
 Terga premor. Quae prima miser, quae funera dictis 280
 Posteriora querar? Non me Pollentia tanrum
 Nec captae cruciastis opes; hoc aspera fati
 Sots tulerit Martisque vices. Non funditus armis
 Concideram; stipatus adhuc equitumque catervis
 Integer ad montes reliquo cum robore cessi, 285
 Quos Appenninum perhibent. Hunc esse ferebat
 Incola, qui Siculum porrectus ad usque Pelorum
 Finibus ab Ligurum populos complectitur omnes
 Italiae geminumque latus stringentia longe
 Vtraque perpetuo discriminat aequora tractu. 290
 Haec ego continuum si per iuga tendere cursum,
 Vt prior iratae fuerat sententia menti,
 Iam desperata voluissem luce, quid ultra?
 Omnibus oppeterem fama maiore perustis!
 Et certe moriens propius re, Roma, viderem, 295
 Ipsaque per cultas segetes mors nostra secuto
 Victori damnosa foret. Sed pignora nobis
 Romanus caraque nurus praedamque tenebat.
 Hoc magis exertum raperem succinctior agmen.

' **H**u quibus insidiis, qua me circumdedit arte 300
 Fatalis semper Stilicho! Dum parcere fingit,
 Rettulit hostiles animos bellumque remenso

Evaluit transferre Pado. Pro foedera saevo
 Deteriora iugo! tunc vis extincta Getarum;
 Tunc mihi, tunc letum pepigi. Violentior armis 305
 Omnibus expugnat nostram clementia gentem,
 Mars gravior sub pace latet, capiorque vicissim
 Fraudibus ipse meis. Quis jam solacia fesso
 Consiliumve dabit? Socius suspectior hoste.
 ' Atque utinam cunctos licuisset perdere bello! 310
 Nam quisquis duro cecidit certamine, numquam
 Desinit esse meus. Melius mucrone perirent,
 Auferretque mihi luctu levioere sodales
 Victa manus quam laesa fides. Nullusne clientum
 Permanet? offensi comites, odere propinqui. 315
 Quid moror invisam lucem? qua sede recondam
 Naufragii fragmenta mei? quaeve arva requiram,
 In quibus hand umquam Stilicho nimiumque potentis
 Italiae nomen nostras circumsonet aures?'
 Haec memorans instante fugam Stilichone tetendit 320
 Expertas horrens aquilas; comitatur euntem
 Pallor et atra Fames et saucia lividus ora
 Luctus et inferno stridentes agmine Morbi.
 Lustralem tum rite facem, cui lumen odorum
 Sulphure caeruleo nigroque bitumine fumat, 325
 Circum membra rotat doctus purganda sacerdos
 Rore pio spargens, et dira fugantibus herbis
 Numina purificumque Iovem Triviatoque precatus
 Trans caput aversis manibus iaculatur in Austrum
 Secum rapturas cantata piacula taedas. 330
 Acrior interea visendi principis ardor
 Accendit cam plebe partes et saepe negatum
 Flagitat adventum; nec tali publica vota
 Consensu tradunt atavi caluisse per urbem,
 Dacica bellipotens cum fregerat Vlpus arma 335
 Atque indignantes in jura redegerat Arctos,
 Cam fasces cinxere Hypanin mirataque leges
 Romanum stupuit Maeotia terra tribunal.
 Nec tantis patriae studiis ad templa vocatus,
 Clemens Marce, redis, cum gentibus undique cinctam 340
 Exult Hesperiam paribus Fortuna periclis.
 Laus ibi nulla ducum; nam flammeus imber in hostem
 Decidit; hunc dorso trepidum ffumante ferebat
 Ambustus sonipes; hic tabescente solutus
 Subsedit galea liquefactaque fulgure cuspis 345
 Canduit et subitis fluxere vaporibus enses.
 Tum contenta polo mortalis nescia teli
 Pugna fuit: Chaldaea mago seu carmina ritu
 Armavere deos, seu, quod reor, omne Tonantis
 Obsequium Marci mores potuere mereri. 350
 Nunc quoque praesidium Latio non deesset Olympi,

Deficeret si nostra manus; sed providus aether
 Noluit humano titulos auferre labori,
 Ne tibi jam, princeps, soceri sudore paratam,
 Quam meruit virtus, ambirent fulmina laurum. 355
 Iam totiens missi proceres responsa morandi
 Rettulerant, donec differri longius urbis
 Communes non passa preces penetralibus altis
 Prosiluit vultusque palam confessa coruscus
 Impulit ipsa suis cunctantem Roma querellis: 360
 ' Dissimulata diu tristes in amore repulsas
 Vestra parens, Auguste, queror. Quonam usque tenebit
 Praelatus mea vota Ligus? vetitumque propinqua
 Lace frui, spatiis discernens gaudia parvis,
 Torquebit Rubicon vicino numine Thybrim? 365
 Nonne semel sprevisse satis, cum reddita bellis
 Africa venturi lusit spe principis urbem
 Nec duras tantis precibus permovimus aures?
 Ast ego frenabam geminos, quibus altior ires,
 Electi candoris equos et numinis arcum 370
 Iam molita tui, per quem radiante decorus
 Ingredere toga, pugnae monumenta dicabam
 Defensam titulo Libyam testata perenni.
 Iamque parabantur pompae simulacra futurae
 Tarpeio spectanda Iovi: caelata metallo 375
 Classis ut auratum sulcaret remige fluctum,
 Vt Massyla tuos anteirent oppida currus
 Palladiaque comas innexus harundine Triton
 Edomitis veheretur aquis et in aere trementem
 Succinctae famulum ferrent Atlanta cohortes. 380
 Ipse Iugurthinam subiturus carcere poenam.
 Praeberet fera colla iugo, vi captus et armis,
 Non Bocchi Syllaeque dolls. 'Sed prima remitto.
 Num praesens etiam Getici me laurea belli
 Declinare potest? sedesve capacior alia 385
 Tanta laudis erit? Tua te benefacta morantem
 Conveniunt, meritisque suis obnoxia virtus
 Quod servavit amat. Iam flavescientia centum
 Messibus aestivae detondent Gargara falces,
 Spectatosque iterum nulli celebrantia ludos 390
 Circumvexa rapit centenus saecula consul:
 His annis, qui lustra mihi bis dena recensent,
 Nostra ter Augustos intra pomeria vidi,
 Temporibus variis; eadem sed causa tropaei
 Civilis dissensus erat. Venere superbi, 395
 Scilicet ut Latio respersos sanguine currus
 Adspicerem! Quisquamne pia laetanda parenti
 Natorum lamenta putet? periire tyranni,
 Sed nobis periire tamen. Cum Gallica vulgo
 Proelia iactaret, tacuit Pharsalica Caesar. 400

Namque inter socias acies cognataque signa
 Vt vinci miserum, numquam vicisse decorum.
 Restituat priscum per te jam gloria morem
 Verior, et fructum sinceræ laudis ab hoste
 Desuetum jam redde mihi iustisque furoris 405
 Externi spoliis sontes absolve triumphos.
 `Quem, precor, ad finera laribus seiuncta potestas
 Exulat imperiumque suis a sedibus errat?
 Cur mea quæ cunctis tribuere palatia nomen
 Neglecto squalent senio? nec creditur orbis 410
 Illinc posse regi? Medium non deserit umquam
 Cæli Phoebus iter, radiis tamen omnia lustrat.
 Segnius an veteres Histrum Rhenumque tenebant,
 Qui nostram coluere domum? leviusve timebant
 Tigris et Euphrates, cum foedera Medus et Indus 415
 Hinc peteret pacemque mea speraret ab arce?
 Hic illi mansere viri, quas mutua virtus
 Legit et in nomen Romanis rebus adoptans
 Iudicio pulchram seriem, non sanguine duxit;
 Hic proles atavum deducens Aelia Nervam 420
 Tranquillique Pii bellgrotesque Severi.
 Hunc civis dignare chorum conspectaque dudum
 Ora refer, pompam recolens ut mente priorem,
 Quem tenero patris comitem susceperat aevo,
 Nunc duce cum socero iuvenem te Thybris adoret.' 425
 Orantem medio princeps sermone refovit:
 ' Numquam aliquid frustra per me voluisse dolebis,
 O dea, nec legum fas est occurrere matri.
 Sed nec post Libyam (falsis ne perge querellis
 Incusare tuos) patriæ mandata vocantis 430
 Sprevimus: advectæ misso Stilichone curules,
 Vt nostras tibi, Roma, vices pro principe consul
 Impleret generoque socer. Vidistis in illo
 Me quoque; sic credit pietas non sanguine solo,
 Sed claris potius factis experta parentem. 435
 Cuncta quidem centum nequeam perstringere linguis
 Quæ pro me mundoqne gerit; sed ab omnibus unum,
 Si fama necdum patuit, te, Roma, docebo
 Subiectum nostris oculis et cuius agendi
 Spectator vel causa fui. ' Populato Achivæ 440
 Bistoniaeque plagæ, crebris successibus amens
 Et ruptas animis spirans inmanibus Alpes
 Iam Ligurum trepidis admoverat agmina muris
 Tutior auxilio brumæ (quo gentibus illis
 Sidere consueti favet inclementia cæli) 445
 Meque minabatur calcato obsidere vallo
 Spem vano terrore fovens, si forte, remotis
 Praesidiis, urgente metu, qua vellet obirem
 Condicione fidem; nec me timor impulit ullus

Et duce venturo fretum memoremque tuorum, 450
 Roma, ducum, quibus hand umquam vel morte parata
 Foedus lucis amor pepigit dispendia fama.
 Nox erat et late stellarum more videbam
 Barbaricos ardere focos; iam classica primos
 Excierant vigiles, gelida cum pulcher ab Arcto 455
 Adventat Stilicho. Medius sed clauserat hostis
 Inter me socerumque viam pontemque tenebat,
 Addua quo scissas spumiosior incitat undas.
 Quid faceret? differret iter? Discrimina nullas
 Nostra dabant adeunda moras. Perrumperet agmen? 460
 Sed paucis comitatus erat; nam plurima retro,
 Dum nobis properat succurrere, liquerat arma
 Extera vel nostras acies. Hoc ille locatus
 Ancipiti, longum socias tardumque putarit
 Expectasse manus et nostra pericula tendit 465
 Posthabitis pulsare suis mediumque per hostem
 Flammatus virtute pia propriaeque salutis
 Inmemor et stricto prosternens obvia ferro
 Barbara fulmineo secuit tentoria cursu.
 ' Nunc tibi Tydiden attollant carmina vatum, 470
 Quod iuncto fidens Ithaco pateracta Dolonis
 Indicio dapibusque simul religataque somno
 Thracia sopiti penetraverit agmina Rhesi
 Graiaque rettulerit captos ad castra jugales,
 Quorum, si qua fides audentibus omnia Musis, 475
 Impetus excessit Zephyros candorque pruinas.
 Ecce virum, taciti nulla qui fraude soporis
 Ense palam sibi pandit iter remeatque cruentus
 Et Diomedeis tantum praeclarior ausis,
 Quantum lux tenebris manifestaque proelia furtis! 480
 Adde quod et ripis steterat munitior hostis
 Et cui nec vigilem fas est componere Rhesum:
 Thrax erat, hic Thracum domitor. Non tela retardant,
 Obice non haesit fluvii. Sic ille minacem
 Tyrrhenam labente manum pro ponte repellens 485
 Traiecit clipeo Thybrim, quo texerat urbem,
 Tarquinio mirante Cocles mediisque superbus
 Porsennam respexit aquis. Celer Addua nostro
 Sulcatus socero: sed, cum transnaret, Etruscis
 Ille dabat tergum, Geticis hic pectora bellis. 490
 ' Eere nunc doctos tantum certamine laudis,
 Roma, choros et, quanta tuis facundia poller
 Ingeniis, nostrum digno sonet ore parentem.'
 Dixit et antiquae muros egressa Ravennae
 Signa movet; iamque ora Padi portusque relinquit 495
 Flumineos, certis ubi legibus advena Nereus
 Aestuat et pronas puppes nunc amne retuso,
 Nunc redeunte vehit nudataque litora fluctu

Deserit, Oceani lunaribus aemula damnis.
 Laetior hinc Fano recipit Fortuna vetusto, 500
 Despiciturque vagus praerupta valle Metaurus,
 Qua mons arte patens vivo se perforat arcu
 Admisitque viam sectae per viscera rupis,
 Exuperans delubra Iovis saxoque minantes
 Appenninigenis cultas pastoribus aras. 505
 Quin et Clitumni sacras victoribus undas,
 Candida quae Latiis praebent armenta triumphis,
 Visere cura fuit; nec te miracula fontis
 Praetereunt, tacito passu quem si quis adiret,
 Lentus erat; si voce gradum maiore citasset, 510
 Commixtis fervebat aquis; cumque omnibus una
 Sit natura vadis, similes ut corporis undas
 Ostendant, haec sola novam iactantia sortem
 Humanos properant imitari flumina mores.
 Celsa dehinc patulum prospectans Narnia campum 515
 Regali calcatur equo, rarique coloris
 Non procul amnis abest, urbi qui nominis auctor:
 Illice sub densa silvis artatus opacis
 Inter utrumque iugum tortis anfractibus albet.
 Inde salutato libatis Thybride lymphis 520
 Excipiunt arcus operosaque semita vastis
 Molibus et quidquid tantum praemittitur urbi.
 Ac velut officiis trepidantibus ora puellae
 Spe propiore tori mater sollertior ornat
 Adveniente proco vestesque et cingula comit 525
 Saepe manu viridique angustat iaspide pectus
 Substringitque comam gemmis et colla monili
 Circuit et bacis onerat candentibus aures:
 Sic oculis placitum tuis insignior auctis
 Collibus et nora major se Roma ridendum 530
 Obtulit. Addebant pulchrum nova moenia vultum
 Audito perrecta recens rumore Getarum,
 Profecitque opifex decori timor, et vice mira,
 Quam pax intulerat, bello discussa senectus
 Erexit subitas tures cunetosque coegit 535
 Septem continuo colles iuvenescere muro.
 Ipse favens votis solitoque decentior aer,
 Quamvis adsiduo noctem foedaverat imbre,
 Princeps et solis radiis detersa removet
 Nubila; namque ideo pluviis turbaverat omnes 540
 Ante dies lunamque rudem madefecerat Auster,
 Vt tibi servatum scirent convexa serenum.
 Omne Palatino quod pons a colle recedit
 Mulvius et quantum licuit consurgere tectis,
 Vna replet turbae facies: undare videres 545
 Ima viris, altas effulgere matribus aedes.
 Exultant iuvenes aequaevi principis annis;

Temnunt prisca senes et in hunc sibi prospera fati
 Gratantur durasse diem moderataque laudant
 Tempora, quod clemens aditu, quod pectore solus 550
 Romanos vetuit currum praecedere patres:
 Cume tamen Eucherius, cui regius undique sanguis,,
 Atque Augusta soror fratri praeberet ovanti
 Militis obsequium; sic illum dura parentis
 Instituit pietas in se vel pignora parci 555
 Quique neget nato, procerum quod praestat honori.
 Haec sibi curva senum maturaque comprobat aetas
 Idque inter veteris speciem praesentis et aulae
 Iudicat: hunc civem, dominos venisse priores.
 Conspicuas tam flore genas, diademate crinem 560
 Membraque gemmato trabeae viridantia cinctu
 Et fortes umeros et certatura Lyaeo
 Inter Erythraeas surgentia colla smaragdus
 Mirari sine fine nurus; ignaraque virgo,
 Cui simplex calet ore pudor, per singula cernens 565
 Nutricem consultat anum: quid fixa draconum
 Ora velint? ventis fluitent an vera minentur
 Sibila suspensum rapturi faucibus hostem?
 Vt chalybe indutos equites et in aere latentes
 Vidit cornipedes: 'quam de genere' rogabat 570
 'Fratri venere viri? quae terra metallo
 Nascentes informat equos? num Lemnius auctor
 Indidit hinnitum ferro simulacraque belli
 Viva dedit?' Gudet metuens et pollice monstrat,
 Quod picturatas galeae Iunonia cristas 575
 Ornet avis vel quod rigidos vibrata per armos
 Rubra sub aurato crispentur serica dorso.
 Tune tibi magnorum mercem Fortuna laborum
 Persolvit, Stilicho, curru cum vectus eodem
 Vrbe triumphantem generum florente iuventa 580
 Conspiceres illumque diem sub corde referres,
 Quo tibi confusa dubiis formidine rebus
 Infantem genitor moriens commisit alendum.
 Virtutes variae fructus sensere receptos;
 Depositum servasse, fides; constantia, parvum 585
 Praefecisse orbi; pietas, fovisse propinquum.
 Hic est ille puer, qui nunc ad rostra Quirites
 Evocat et solio fultus genitoris eburno
 Gestarum patribus causas ex ordine rerum
 Eventusque refert veterumque exempla secutus 590
 Digerit imperii sub iudice facta senatu.
 Nil cumulat verbis quae nil fiducia celat;
 Fucati sermonis opem mens conscia laudis
 Abnuit. Agnoscunt proceres; habituque Gabino
 Principis et ducibus circumstipata togatis 595
 Iure paludatae iam curia militat aulae.

Adfuit ipsa suis ales Victoria templis
 Romanae tutela togae: quae divite penna
 Patricii reverenda fovet sacraria coetus
 Castrorumque eadem comes indefessa tuorum 600
 Nunc tandem fruitur votis atque omne futurum
 Te Romae seseque tibi promittit in aevum.
 Hinc te jam patriis latibus via nomine vero
 Sacra refert. Flagrat studiis concordia vulgi,
 Quam non inlecebris dispersi colligis auri; 605
 Nec tibi venales captant aeraria plausus
 Corruptura fidem: meritis offertur inemptus
 Pura mente favor. Nam munere carior omni
 Obstringit sua quemque salus. Procul ambitus erret!
 Non quaerit pretium, vitam qui debet amori. 610
 O quantum populo secreti numinis addit
 Imperii praesens genius! quantamque rependit
 Maiestas alterna vicem, cum regia circi
 Conexum gradibus veneratur purpura vulgus,
 Adsensuque cavae sublatus in aethera vallis 615
 Plebis adoratae reboat fragor, unaque totis
 Intonat Augustum septenis arcibus Echo!
 Nec solis hic cursus equis: adsueta quadrigis
 Cingunt arva trabes, subitaeque adspectus harenae
 Diffundit Libycos aliena valle cruores. 620
 Haec et belligeros exercuit area lusus,
 Armatos haec saepe choros, certaue vagandi
 Textas lege fugas inconfusosque recursus
 Et pulchras errorum artes iucundaue Martis
 Cernimus. Insonuit cum verbere signa magister, 625
 Mutatos edunt pariter tot pectora motus
 In latus adlisis clipeis aut rursus in altum
 Vibratis; grave parma sonat, mucronis acutum
 Murmur, et umbonum pulsu modulante resultans
 Ferreus alterno concentus clauditur ense. 630
 Vna omnis summissa phalanx tantaeque salutant
 Te, princeps, galeae. Partiris inde catervis
 In varios docto discurritur ordine gyros,
 Quos neque semiviri Gortynia recta iuvenci
 Flumina nec crebro vincant Maeandria flexu. 635
 Discreto revoluta gradu torquentur in orbem
 Agmina, perpetuisque immoto cardine claustris
 Ianus bella premens laeta sub imagine pugnae
 Armorum innocuos paci largitur honores.
 Iamque novum fastis aperit felicibus annum 640
 Ore coronatus gemino; iam Thybris in uno
 Et Bruti cernit trabeas et sceptrum Quirini.
 Consule laetatur post plurima saecula viso
 Pallanteus apex; agnoscunt rostra curules
 Auditas quondam proavis, desuetaue cingit 645

Regius auratis fora fascibus Vlpia lictor,
Et sextas Getica praevelans fronde secures
Colla triumphati proculcat Honorius Histri.
Exeat in populos cunctis inlustrior annus,
Natus fonte suo, quem non aliena per arva 650
Induit hospes bonos, cuius cunabula fovit
Curia, quem primi tandem videre Quirites,
Quem domitis auspex peperit Victoria bellis!
Hunc et privati titulis famulantibus anni
Et, quos armipotens genitor retroque priores 655
Diversis gessere locis, ceu numen adorent;
Hunc et quinque tui vel, quos habiturus in urbe
Post alios, Auguste, colant. Licet unus in omnes
Consul eas, magno sextus tamen iste superbit
Nomine: praeteritis melior, venientibus auctor. 660